

Chov včelích matek: pravidla a tipy pro začátečníky

Pro mnohé včelaře je to opakování, ale pro ty, kteří chtějí začít anebo již své první včelstvo pořizují je dobré si trochu té teorie připomenout. I...

Milovníkovi včelstev se dříve nebo později začne v hlavě převalovat myšlenka, jak odchovat vlastní včelí matky. Ať už pro vlastní potřebu nebo na prodej. Je dobré vědět, že navzdory poměrně komplikované záležitosti je chov včelích matek možný. Kromě zkušenosti to však chce i trpělivost, svědomitost a touhu se učit. Existuje totiž celá řada metod, jak na chov včelích matek jít, a ne vždy první zvolená zafunguje.

Teorie o včelích matkách

Pro mnohé včelaře je to opakování, ale pro ty, kteří chtějí začít anebo již své první včelstvo pořizují je dobré si trochu té teorie připomenout. I chov včelích matek se rázem stane srozumitelnějším, neboť přirozeně zapadne do potřeb a rytmu včel.

Dělnice i matka se vyvíjejí z oplozených vajíček. V nejranějším období larválního vývoje mezi nimi není rozdíl. Ten se je způsoben až množstvím a kvalitou podávané potravy. Dělnice dostávají krmnou šťávu maximálně do věku tři a půl dne, matečné larvy jsou jí vyživovány po celou dobu svého vývoje (nadbytky jsou tak velké, že v ní doslova plavou).

Zásadní pro kvalitní matku je období právě larválního stádia (cca 4,5–5,5 dne). Po tomto včely mateří buňku zavičkují. Z larvy se během 1,5–2,5 dne stává předkukla (mění a formuje svůj tvar).

Během vývoje kukly dochází k úplné přestavbě buněk.

Celkový vývoj matky trvá 15,5–16,5 dne. Je závislý na teplotě, čím tepleji, tím se vývoj urychluje.

Matka by se měla líhnout v „optimálních“ podmínkách, ideálně již v prostředí včelího společenstva.

Chov včelích matek: Zásady a tipy

1) Pro odchov vybírejte co nejmladší larvy (diferenciace začíná skutečně velmi brzy).

2) Zajistěte si dostatek „kojiček“, tedy včely ve věku 6–10 dní (mladušky), které budou matku krmit.

3) Přemísťování larev matek se doporučuje buď v raném stádiu (stočené larvy) anebo až cca 2 dny před vylíhnutím. Vždy je však potřeba přihlídnout ke zvolené metodě.

4) Zjistěte, zda je úl, kam chcete vkládat novou včelí matku v „chovné“ náladě, minimálně, zda má dost mladých včel a staví matečníky.

5) Je třeba zajistit dostatek potravy celému včelstvu.

6) Pozor na teplotu! Larvy i včelstvo jsou na nich poměrně závislé.

7) Při větším odchovu věnujte pozornost také průběžné kontrole matečníků (například nahlédnutím do naříznutého matečníku).

8) Včelí matku určenou k vyřazení odchytňte minimálně 2 dny před plánovanou výměnou. Pokud tak učiníte dříve, bývá procento úspěšného přijetí nové matky ještě vyšší.

9) Včelstvo nepřijme cizí matku, pokud má vlastní!

10) Pokud máte matečníků více než potřebujete, můžete ej využít k vytvoření nových včelstev, případně je školujete do oplodňáčků.

Počítejte s tím, že část matek se z matečníků nevylíhne, a to navzdory pečlivé práci. Na vině bývají genetické vady či různé patogeny (např. viry).

Chov včelích matek: Vylíhnutí matky

Přibližně do dvou dnů od naškolkování by se měly vylíhnout všechny matky (ukazuje na ni kulatý otvor na konci matečníku).

Aby nedošlo k vykousání matečníku z boku (zabití matky), doporučuje se obalit jej celý alobalem a ponechat odkrytou špičku.

Chov včelích matek: Oplodnění včelí matky

Pakliže získáme díky zvolené metodě zdravou a silnou matku, je čas na její oplodnění. Je velmi

závislé na počasí! Berte také v úvahu, že včelí matka je sice jediná „dokonalá“ samice ve včelstvu, ale bez svého společenství není schopna ani spáření ani kladení oplozených vajíček.

- **Matky vylétají cca 3-4 dny po vylihnutí na tzv. orientační polety.** Nejčastěji se tak děje mezi 11.-15. hodinou. Důležité je bezvětří a teplo.
- **Přibližně 6. tedy nastupuje říje** a ony vyletují na **sňubní prolety**.
- **Páření s trubci** probíhá za letu **ve výšce 10-30 metrů nad zemí**. Opět je nutné „dobré“ počasí (teplo a bezvětří).
- **Matka se páří s 8-10 trubci**, přičemž tubčí sperma vznikne do pohlavních orgánů matky. Pakliže nejsou vejcovody náležitě naplněny, vyletuje matka opakovaně.
- Během 48 následujících hodin se s pomocí svého včelstva odstraňuje hlen a přebytečné sperma.
- Pozor v období páření jsou i ostatní včely nervózní a vzrušené, což někdy může ohrozit i život matky.
- Pokud vše proběhlo v pořádku, začne včelí matka **za několik dní** (obvykle do týdne) klást **vajíčka**.

Dalšími variantami jsou „**chovné úlky**“, například **plemenáč** (je největší), který je vhodný pro menší včelaře nebo **oplodňáček** (je nejrozšířenější) a používá se ve velkých chovech a specializovaných závodech. Mezi méně známé chovné úlky patří **sekce**, která se používá zejména na území Německa.

Samostatnou kapitolou je **inseminační technika**, kdy je oplodnění „řízeno“ člověkem. Tato technika byla zavedena na konci 60. let minulého století. V současné době inseminační techniku využívá řada uznávaných chovů.

Chov včelích matek: Co byste měli vědět

Neodkládejte zahájení chovu. Skutečně je velmi závislý na počasí. Navíc se zhoršuje atmosféra osazenstva úlů.

Při náhlém oteplení mohou matky vyletět „hromadně“ a páří se s trubci bez předešlých orientačních výletech. Pak se často ztrácejí nebo zalétávají do cizích úlů (kde jsou následně usmrceny).

Včelí matky mají „doklady“ a značky. Nezapomeňte, že **jen v silném včelstvu** může včelí matka rozvinout své schopnosti.

Pozor na častou chybu, kdy přidáte matku do zesláblého a dlouho osiřelá včelstva. Nejprve by měly být posíleny rezervním oddělkem (nutno dělat včas – nejpozději do poloviny července). Neoslabujte silná včelstva!

Na jaře zvažte, které včelstvo ponechat.

Nejbezpečnější výměna včelích matek je na jaře (v prostředí mladušek).

Chov včelích matek: Nejčastější důvody výměny

- Špatné přezimování, neklidné, pobíhající a bodavé včelstvo.
- Mimořádný sklon včelstva k rojení.
- Včelí matka je poškozená nebo trubcokladná.
- Prokázané poruchy v kladení nebo nekladoucí (tedy neoplozená) matka.